

Az evangéliumi tanácsok sorrendjének értelme és miértje

DEÁK HEDVIG OP

Abstract

The evangelical counsels are traditionally listed as poverty, chastity and obedience. Does this order of the counsels have an inner meaning or is it completely casual, and therefore, interchangeable? Moreover, does any of the counsels have pre-eminence over the others? This study seeks answers to these questions with the help of Thomas Aquinas – the author of the first systematic theological treatise on religious life – and it arrives at the conclusion that the order of the evangelical counsels in Aquinas is based upon his vision of the human person as ordered to the contemplation of the truth and on his theory of the hierarchy of created goods.

Keywords: *theological anthropology, evangelical counsels, Second Vatican Council, vocation to holiness, religious state*

Kulcsszavak: *Teológiai antropológia, evangéliumi tanácsok, II. Vatikáni Zsinat, életszentségre való meghívás, szerzetesi állapot*

Közismert, hogy a szerzetesi életállapot tartalmát az ún. evangéliumi tanácsok írják le belülről. A hagyományosan evangéliumi tanácsokként emlegetett triász a szegénységet, tisztaságot és engedelmességet foglalja magába. Azon túl, hogy felmerülhet a kérdés: miért éppen ez a három tanács fed le a teljes embert, kérdés lehet a tanácsok sorrendje is, az ún. „taxis”. Vajon van-e értelme ennek az előbb említett sorrendnek, vagy ez teljesen véletlenszerű? Továbbá, állíthatjuk-e valamelyik tanácsról, hogy a szerzetesi élet szempontjából az a legfontosabb, az az alap, amely nélkül a másik kettő nem érthető?

Tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresem a választ. Meg szeretném tehát vizsgálni, hogy van-e teológiai megalapozása az evangéliumi tanácsok sor-

rendjének, és ha igen, hogyan írható le. Amint látni fogjuk, ez a látszólag ártalmatlan téma szoros kapcsolatban van a teológiai antropológiával, a szerzetesi élet teológiájával, sőt még a teológia módszerével is. A tanulmány végén ezekre vonatkozó megfontolásokat is szeretnék tenni.

1. A HÁROM EVANGÉLIUMI TANÁCS MEGSZILÁRDULÁSA

Mint tudjuk, a három evangéliumi tanács a fent említett formában viszonylag későn, a XI. századtól kezdve kristályosodott ki.¹ Az első megfogalmazások nem voltak egységesek. A szentviktori kanonokok például a *castitas, communio, obedientia*-hármast (tisztaság, közösség, engedelmesség) alkalmazták fogadalmi formulájukban, míg a trinitárius regula az *in obedientia, in castitate et sine proprio vivere*-formulát (engedelmisségben, tisztaságban és tulajdon nélkül élni) tartalmazta az életforma leírására. Assisi Szent Ferenc *Megerősített Regulájának* kezdő szavai pedig a következők: „A kisebb testvérek regulája és élete ez: kövessék a mi Urunk Jézus Krisztus szent evangéliumát, és éljenek engedelmisségben, tulajdon nélkül és tisztaságban.”² A XIII. század közepétől a Római Kúria dokumentumai is használnak hasonló formulákat. Így például IV. Ince pápa a klarisszák részére az engedelmisségben, a tulajdonról való lemondásban és az örök tisztaságban határozta meg a szerzetesi élet lényegi összetevőit.³

Szent Tamás, akit joggal tarthatunk a szerzetesi élet tudományos értelemben vett teológiája megalkotójának, a *paupertas, castitas, obedientia* sorrendet használja, amely ezután bevetté vált, tanítóhivatali dokumentumokban is így szerepelt, és így került be az 1917-es CIC-be is.⁴ Meg kell említenünk, hogy kortársa, Szent Bonaventura, aki két jelentős művet is szentelt a szerzetesi élet

---

¹ LUDWIG HERTLING: Die professio der Kleriker und die Entsehung der drei Gelübde, *Zeitschrift für katholische Theologie* 56 (1932) 148–174., 171.

² *Regula Bullata*, 1, in Hidász Ferenc – Várnai Jakab (szerk.): *Assisi Szent Ferenc művei*, Agapé, Újvidék – Szeged – Csíksomlyó, 1992, 47. „Regula et vita Minorum Fratrum haec est, scilicet Domini Nostri Iesu Christi sanctum Evangelium observare vivendo in obedientia, sine proprio et in castitate”. *Regula Bullata*, cap.I., in Enrico Menestò – Stefano Brufani (ed.): *Fontes Franciscani*, Porziuncola, Assisi, 1995, 171–172.

³ Lásd ezt és egyéb példákat JEAN MARIE ROGER TILLARD: *Davanti a Dio e per il mondo. Il progetto dei religiosi*, Paoline, Alba, 1975, 126–130.

⁴ 487-es kánon, fordított sorrendben hozza a fogadalmakat: engedelmisség, tisztaság, szegénység.

teológiájának, illetve a tanácsoknak,⁵ hasonló véleményen van. Hogyan indokolja meg tehát ezt a sorrendet Szent Tamás?

2. A TANÁCSOK SORRENDJÉNEK ANTROPOLÓGIAI ALAPJAI

Aquinói Szent Tamás több kisebb, a párizsi koldulórendi vita során keletkezett polemikus művében (*Contra impugnantes Dei cultum et religionem*, *De perfectione vitae spiritualis*, *Contra doctrinam retrahentium a religione*),⁶ illetve két *Summájában*⁷ elsőként rendszerezte a szerzetesi életről, és ezen belül az evangéliumi tanácsokról szóló tanítást. Tamás számára egyértelmű a tanácsok említett sorrendje: szegénység, tisztaság, engedelmesség, és azt is megindokolja, hogy ezek közül miért az engedelmesség a legfontosabb. Tamásnak a szerzetesi élet teológiájáról alkotott szintézise korunkban azért is lehet aktuális, mert világosan bemutatja, hogy a tanácsok e sorrendje nem véletlenszerűen alakult így, hanem teológiai antropológiai alapja van. Az antropológiai alapok tekintetében természetesen elsődleges az antik filozófia öröksége, elsősorban Arisztotelész, akit Szent Tamás továbbfejleszt.

Szent Tamás gondolatmenetének kiindulópontja az, hogy az ember vágyai különböző dolgokra – „javakra” – irányulnak. Az embert körülvevő javakban pedig egyfajta hierarchikus rend fedezhető fel. A legrészletesebben ezekről a javakról az ember boldogsága kapcsán szól Szent Tamás.⁸ A *Nikomakhoszi etika* következő mondatára alapozza, melyek is ezek a javak: „Mármost, a javakat általában három csoportra szokták osztani: külsőkre, lelkiekre és testiekre, s ezek közül a lelkieket tartják a legfőbbeknek és valóságos javaknak.”⁹ Ennek alapján a külső javakhoz tartozik a gazdagság (élelem, ruházat, lakás, járművek: mindaz, ami az ember természetes hiányait pótolja, illetve a pénz), a belsőkhöz először a test javai (a bio-

⁵ Ezek: *Quaestiones disputatae de perfectione evangelica* (az evangéliumi tanácsok tárgyalása), illetve az *Apologia pauperum*, amely a ferences életforma védelme. Szent Bonaventura esetében azonban hiányzik az olyan kidolgozása a témának, amely teológiai szintézisbe ágyazná bele a tanácsokat.

⁶ Ezeknek a keletkezéséről lásd JEAN-PIERRE TORRELL: *Aquinói Szent Tamás élete és műve*, Osiris, Budapest, 2007, 135–158.

⁷ *Summa contra Gentiles*, III. könyv, 130–138. fejezetek; *Summa Theologiae*: II.II., 183–189-es kérdések (a továbbiakban: STH).

⁸ STH I.II. q.2.

⁹ ARISZTOTELÉSZ: *Nikomakhoszi etika*, Lib.I.c.8. 1098b, Európa, Budapest, 1987, 19. ford. Szabó Miklós.

lógiai élet fenntartása, illetve a szexualitás), és végül a léleké (hatalom, hírnév, ismertség, boldogság, és általában a lélek képességeinek használata). Egyes esetekben Szent Tamás a külső tiszteletet világosan a lélek javaihoz sorolja, máshol megjegyzi, hogy a tisztelet külső jó, de a lelki javakhoz közelebb áll, mint a vagyon.¹⁰

Ezek között a javak között pontos hierarchikus sorrend áll fenn. Az alacsonyabb szintű javak a magasabb rendűekre vannak rendelve, s ezért van értelme annak, hogy az ember a kevésbé értékes javakról lemondjon az értékesebbekért: „Amint tehát a test a lélekre van rendelve, mint célra, úgy a külső javak magára a testre. Ezért ésszerű az, hogy a test java előbbre való a külső javaknál, amelyeket a gazdagság szó jelöl, amint a lélek java is előbbre való, mint a test minden java.”¹¹

Szent Tamás sokféle módon alkalmazza a javak hierarchiájáról szóló tanítást. Lássunk erre egy olyan példát, amely magában foglalja a magyarázat legtöbb elemét. A szüzesség dicsérendő mivoltának megokolása talán a legteljesebb, ezt fogom most ismertetni. Először is, a lélek javának elsőbbsége magyarázza, miért jobb a kontemplatív élet, mint az aktív. Tovább lépve Szent Tamás azt is megindokolja, hogyan lehet „természetes” a szüzesség az ember számára, azaz hogyan egyezik meg a szexuális élvezetről való végleges lemondás az ember legmélyebb hajlamaival, amelyekben benne van az igazság szemlélése: a szüzesség a lélek javára van rendelve, és az a célja, hogy az ember szüntelen *azt gondolja, ami az Istené*.¹² Sokat mondó ezért a *Summa* II.II.q.152, második artikulusának magyarázata:

„Válaszul azt kell mondanunk, hogy az emberi cselekedetekben az hibás, ami kívül esik a helyes észen [recta ratio]. A helyes észnek az felel meg, hogy mindazt, ami a célhoz rendelkezésre áll, olyan mértékben kell használni, ami megfelel a célnak. Az ember java pedig háromféle, amint a *Nikomakhoszi etika* mondja: az egyik, ami a külső javakban áll, például a vagyonban; a második a test javaiban; a harmadik pedig az, ami a lélek javaiban áll, melyek közül a szemlélődő élet javai felülmúlják az aktív élet javait, ahogyan a Filozófus bizonyítja [c.7, 1177a], és az Úr mondja, Lk 10 [42]: »Mária a legjobb részt választotta«. Ezek közül a javak közül a külsők arra irányulnak, ami a test java; ami a testté pedig, arra irányul, ami a léleké; továbbá pedig az aktív élet javai a kontemplatív élet javaira. Az ész helyességéhez tehát hozzátartozik, hogy valaki a külső javakat olyan mértékben használja, amely

---

¹⁰ Lásd pl. STH II.II.q.73.a.3. in co.

¹¹ STH I.II.q.2.a.5. ad 1.

¹² Utalás 1Kor 7,34-re. Lásd erről STH II.II.q.152. SERVAIS PINCKAERS: *A keresztény erkölcs-tológia forrásai*, Kairosz, Budapest, 2001, 456–459.

megfelel a testnek, és hasonlóképpen a többivel kapcsolatban. Ha tehát valaki megtartóztatja magát valaminek a birtoklásától, amit egyébként jó lenne birtokolni, azért, hogy a testi egészségével törődjön, vagy akár az igazság szemlélésével, ez nem lenne hibás, hanem megfelelné a helyes észnek. És hasonlóképpen az is a helyes észhez tartozik, ha valaki megtartóztatná magát a testi gyönyörtől, hogy szabadabban időzzön az igazság szemlélésében. Az Istennek szentelt szüzesség pedig azért tartóztatja meg magát minden testi gyönyörtől, hogy szabadabb legyen az isteni dolgok szemlélésére, amint az Apostol mondja, 1Kor 7,34: »A férj nélküli asszony is, meg a szűz is arra gondol, ami az Úré, hogy testben és lélekben szent legyen; aki azonban férjnél van, arra gondol, ami a világé, hogy hogyan tetsszék a férjének.« Tehát a szüzesség nem hibás, hanem dicséretreméltó.¹³

De a főbűnök logikus elrendezését is megvilágítja az ember hármas javának (*triplex bonum hominis*) gondolata:

„Az ember java pedig háromféle. Egyik a lélek java, ami a pusztá ismerete alapján kívánatos: ez a dicséret vagy a tisztelet kiemelkedő volta. Ennek rendetlen elérésére irányul a hiú dicsőségvágy. Másik a test java. Ez vagy az egyed fenntartására irányul, mint az étel és az ital, és ennek rendetlen megszerzését célozza a torkosság, vagy a fajfenntartásra, mint a közösülés, és erre irányul rendetlenül a bujaság. Harmadik a külső jó, a gazdagság, és erre irányul rendetlenül a fősvénység. Ugyanez a négy bűn menekül rendetlenül az ezekkel ellentétes rossztól.¹⁴

Végül – erre alább még visszatérek – ennek alapján indokolja meg Szent Tamás, hogy az engedelmisség a legtökéletesebb tanács, mert a legértékesebb javakra, a lélek javaira vonatkozik.¹⁵

De mindezt Szent Tamás azért veszi át az antik filozófiai örökségből, mert úgy látja, alapvető harmóniában áll a kinyilatkoztatással. Így a 1Jn 2,16-ból ismert („[...] mert minden, ami a világon van, a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevelysége”) hármas kívánsággal is összekapcsolja a javak hármasságát:

---

¹³ STH II.II.q.152.a.2., in co.

¹⁴ STH I.II.q.84.a.4. AQUINÓI SZENT TAMÁS: *A teológia foglalatata. Második rész 1*, Gede Testvérek BT, Budapest, 2008, 529. ford. Tudós-Takács János.

¹⁵ STH II.II.q.104.a.3. A bűnök súlyosságának megítélésében is szóhoz jut ez a megfontolás (STH I.II.q.73.a.3.)

„[...] minden evilági dolog háromra vezethető vissza: a tiszteletre, a gazdagságra és az élvezetekre, 1Jn 2,16 szerint. Mindaz, ami a világban van, a test kívánsága, ami az élvezetekhez tartozik, »a szemek kívánsága«, ez a gazdagsággal kapcsolatos, »és az élet kevélysége«, ami a dicsőség és tisztelet utáni vágyat jelenti.”¹⁶

Sőt azt is megmutatja, hogyan kapcsolhatók össze a hármas kívánsággal az evangéliumi tanácsok:

„Az emberi élet használatára szolgáló evilági javak pedig háromban állnak: a külső javak alkotta gazdagságban, ami a »szemek kívánságához« tartozik; a testi élvezetekben, amik a »test kívánságát« alkotják, és a tiszteletben, ami az élet kevélységéhez tartozik. E háromról való lemondás – amennyire lehetséges – az evangéliumi tanácsokhoz tartozik. E háromra alapul az egész szerzetesi élet, amely a tökéletesség állapotára tesz fogadalmat, ugyanis a gazdagságról való lemondás a szegénységgel, a testi élvezetekről való lemondás az örökös tisztasággal, és az élet kevélységéről való lemondás az engedelmesség szolgátságának vállalásával történik.”¹⁷

3. AZ EVANGÉLIUMI TANÁCSOK HIERARCHIÁJA

Már az előbbi idézetből is világos lehet, hogy mindezekre alapozva Szent Tamás könnyen megindokolja, miért is nem véletlenszerű a fogadalmak sorrendje: mivel a tanácsokra tett fogadalmak – a *triplex bonum*hoz hasonlóan – lefedik az ember teljes életét, követik a javaknak ezt a szerkezetét.¹⁸ Hogyan illeszkednek a tanácsok a szerzetesi élet egészébe? Szent Tamás abból indul ki, hogy a szerzetesi élet célja

¹⁶ STH I.II.q.108.a.3. ad 4., p.728.

¹⁷ STH I.II.q.108.a.4., p.730.

¹⁸ A hármas javaknak egy Szent Ignácra alapozott, ugyanakkor némileg különböző magyarázatát lásd LUKÁCS JÁNOS: *Jezsuita képzés a Rendalkotmányban*, L'Harmattan – Sapientia, Budapest, 2013, 48–55. A fő különbség abban áll, hogy Szent Ignác számára a második lépcsőfok egyértelműbben jelenti a személyes kapcsolatok világát. Tamás a test javához – a szexuális élvezeten kívül – hozzákapcsolja a családi kapcsolatokról való lemondást, amint ezt a későbbiekben látni fogjuk, de a két szempont közötti kapcsolatot nem bontja ki. Lukács János ugyanakkor felhívja a figyelmet, milyen könnyű a javaknak („motivációs forrásoknak”) a sorát kapcsolatba hozni a XX. századi fejlődépszichológia egyes szerzőivel, pl. Abraham Maslow munkásságával. (i. m. 56–57.)

– mint minden keresztény életé – a tökéletes szeretet. Fontos megjegyeznünk, hogy Szent Tamás elgondolásában a „tökéletes” szeretet nem moralizálás; tökéletes itt teljest, hiánytalant jelent. Isten tökéletes szeretete azt jelenti, hogy az ember teljes szeretőképesége Istenre irányul. A Szentírás szavai szerint (MTörv 6,5) teljes szívéből szereti Istent, aki mindent Istenben szeret; teljes elméből szereti, amikor az ember mindenről Isten igazsága szerint ítél; teljes lelkéből, mert teljes szeretőképesége (*affectus*) Istenre irányul, és mindent miatta szeret, s végül teljes erővel, mert minden cselekedete Isten szeretetéből ered. Ez az állapot teljesen csak az örök életben valósul meg, s itt a földön egyedül az Úr Krisztus valósította meg, aki egyszerre úton lévő és már célba érkezett.¹⁹ Őbenne a szeretet erénye teljes volt, ezért sem szorul rá az evangéliumi tanácsokra.²⁰ Az ember földi életének viszont folyamatos törekvésnek kell lennie az egyre teljesebb szeretet felé. Az evangéliumi tanácsok pedig egyfajta meghívás, állandó és hatékony ösztönzés arra, hogy amennyire rajtunk áll, állandóan erre a szeretetre törekedjünk.²¹ Az emberi szív vágyai ugyanis a bűn miatt rendezetlenek, sokfelé szóródnak: maguk sem értjük sokszor, mire vágyunk, és miért olyan össze-vissza. A tanácsok éppen ennek a rendtelenségnek a rendezésében sietnek segítségünkre: szeretnék – amennyire lehetséges – az embert körülvevő javaktól elvonni és Istenre fókuszálni vágyainkat, hogy teljesen szabadon szeressük Őt és teljesítsük akaratát.

Szent Tamás a legrészletesebben a *De perfectione vitae spiritualis* c. művének 8–11-es fejezeteiben fejt ki, hogy a tanácsok hogyan segítenek a tökéletes szeretet felé. Itt a tanácsokat mint a tökéletes szeretet elérésének hármas, egymásra épülő útját mutatja be.

Ezek szerint először is mindazokat a javakat el kell hagynunk, amelyek mintegy külsőleg kapcsolódnak hozzánk, azaz a külső gazdagságot: a vagyonhoz való ragaszkodás akadály (lásd Mt 13,22), és könnyebb nem ragaszkodni ahhoz, ami nincs is. Ezért a tökéletes szeretet felé vezető úton a szegénység az első lépcső. A tökéletesség második útja mindazok „elhagyására” vonatkozik, akik rokoni közelség mi-

¹⁹ Krisztus tehát egyszerre *viator et comprehensor*: ez azt jelenti, hogy Krisztus földi életében bizonyos szempontból – testének megdicsőülését tekintve – úton volt, más szempontból viszont már célba érkezett, azaz lelke élvezte az örök boldogságot. Lásd STH III.q.34.a.4.

²⁰ Krisztus a tanácsok és a tökéletesség példája: lásd *Contra doctrinam retrahentium*, ch.4., *Sancti Thomae Opera Omnia iussu Leonis XIII edita*, Roma, 1883-. [STOO] t.41, Romae ad Sanctam Sabinam. 1969, C44.

²¹ „Ex quibus verbis manifeste accipitur quod, etsi comprehensorum perfectio non sit nobis possibilis in hac vita, aemulari tamen debemus ut in similitudinem perfectionis illius, quantum possibile est, nos trahamus; et in hoc perfectio huius vitae consistit, ad quam per consilia invitamur.” *De perfectione*, ch.7, STOO, t.41, B71–72.

att kapcsolódnak hozzánk. Hiszen, 1Kor 7,32 szerint, akinek nincs házastársa, azt az foglalkoztatja, ami az Úré – Szent Tamás magyarázatában központi helyet foglal el a *sollicitudo* – gond, gondoskodás kifejezés, amelyet megtalál az idézett páli mondat Vulgata-verziójában („Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo”). A tisztaság fogadalma tehát elsősorban azt jelenti, hogy aki a teljes istenszeretetre törekszik, az az embert teljes egészében lefoglaló társas emberi kapcsolatról mond le. A tisztaságnak a másik szempontja a szexuális önmegtartóztatás, hiszen – amint Szent Tamás érvel²² – az embert még az anyagi dolgokhoz való ragaszkodásnál is jobban fogva tartják saját szenvedélyei, melyek között a legintenzívebb a szexuális élvezet. Ennek a magyarázatnak többek közt az az érdekessége, hogy világosabban bemutatja, hogyan viszonyulunk ezekhez a javakhoz: a javak azok, amelyek az ember érzéseit, vágyait, gondolatait a legjobban lekötik, amikre az ember szeretete irányul. Így a „test javai” nem szűkül le az emberi test, illetve faj fenntartására, és az ezzel kapcsolatos szexuális élvezetre, hanem az ember legszemélyesebb kapcsolatai is bekerülnek a képbe, úgymint a házastárs és a gyerekek.

A szeretet teljessége felé vezető út harmadik lépése pedig saját magunk elhagyása, amely az engedelmesség fogadalma által valósul meg. Szent Tamás ezt a szintet kapcsolja össze a legvilágosabban a szeretet eksztatikus dinamikájával, amelyet máshol bőségesen illusztrál.²³ A szeretetnek az eksztatikus mivolta abban áll, hogy a szeretet szinte kihúzza az embert saját magából, és teljes erejével valaki/valami más felé fordítja: az ember így kilép önmagából, élete új fókuszpontot kap, szinte új életet nyer. A szeretet teljesen átalakítja az embert, melynek következtében a szerető fél a szeretetthez tartozik.²⁴ Szent Tamás Pseudo-Dionysius Areopagitától veszi egyik központi jelentőségű idézetét, amely a szeretet eksztatikus voltát illusztrálja: „Az isteni szeretet ekstázist okoz, azaz saját magán kívülre helyezi az embert; nem hagyja, hogy az ember saját magáé legyen, hanem azé, akit szeret.”²⁵ Az önmagunkból való kilépést, teljes átalakulást és teljesen Istenhez tartozást azonban a

²² „Az ember lelkét ugyanis abban, hogy szabadon Istennél tudjon időzni, nem csak a külső dolgok szeretete akadályozza, hanem sokkal inkább a belső szenvedélyek ösztönzései.” *De perfectione*. c.9., *STOO*, t.41, B74.

²³ Részletesen lásd a szeretet szenvedélyéről (passio) STH I.II.q.28. A szeretetről mint ekstázisról lásd még *Quodlibet* III., q.6.a.3. in co. Lásd továbbá PETER KWASNIEWSKI: The Ecstasy of Love in Aquinas’s Commentary on the Sentences, *Angelicum* 83 (2006) 51–93.; ID.: Saint Thomas, Extasis, and Union with the Beloved, *The Thomist* 61 (1997) 587–603.

²⁴ Ha a kilépést és másik felé fordulást tekintjük, akkor érthető, hogy a szeretet eksztatikus mivolta nem ellentét a baráti szeretettel, hiszen ott is a másik felé fordulásról (neki jól akarni) van szó.

²⁵ *The Divine names*, 4,13, in PSEUDO-DIONYSIUS AREOPAGITA: *The Complete Works*, Paulist Press, New York, 1987, 82. trans. Colm Luibheid.

Szentírásban is megtalálja: a Szent Pál által a Gal 2,20-ban leírtak – „Élek, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem” – éppen erről az átalakulásról szólnak.²⁶

E Szent Tamás által sokszor használt részlet segít a legjobban megvilágítani, hogy milyen sokféleképpen nézhetünk az evangéliumi tanácsokra. A tanácsok egyfelől eszközei a tökéletes szeretetre való törekvésnek,²⁷ hiszen eltávolítják az akadályokat a szeretet útjából; továbbá a tanácsoknak terapeutikus funkciójuk is van, amennyiben az eredeti bűn által okozott érzelmi zavart (nem arra vágyunk és nem olyan rendben, ami igazából jó az embernek) és töredezettséget gyógyítják azáltal, hogy az ember vágyait teljesen Istenre kívánják irányítani.²⁸ Végül, a tanácsok nem pusztán eszközei a tökéletes szeretetnek, hanem annak a jelei és következményei, hogy valakit a szeretet tökéletesen birtokába vett és átalakított; ennek hatására „eladja mindenét, amije csak van”, azaz szabadulni kíván mindentől, ami akadályozhatná:

„A szeretetnek pedig átalakító ereje van, amely által a szerető személy mintegy a szeretettbe helyeződik át; ezért mondja Dionysius a *De divinis nominibus* IV. fejezetében: »Az isteni szeretet eksztázist okoz, azaz saját magán kívülre helyezi az embert; nem hagyja, hogy az ember saját magáé legyen, hanem azé, akit szeret.« Mivel tehát a teljes és a tökéletes ugyanaz, amint a *Fizika* III. könyve mondja, annak tökéletes a szeretete, aki a szeretet által teljesen Istenbe helyeződik át, saját magát és mindenét Isten miatt hátrahagyva.»²⁹

Tökéletesen ez akkor valósul meg, ha az ember „az isteni szeretet miatt azt is elveti, amivel szabadon rendelkezik, hogy ezáltal szabadabban időzzön Istennél”.³⁰ Szent Tamás erre az önmagából kilépő, önmagát elfelejtő szeretetre érti Jézus felszólítását is az evangéliumban az önmegtagadásra, Jézus követésével kapcsolatban: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és kövessen engem” (Mt 16,24).

---

²⁶ Az isteni szeretettől átalakult ember kilépését önmagából már Pseudo-Dionysius is összekapcsolja Szent Pál példájával. Ezt fejtegeti Tamás a *De divinis nominibus*-hoz írt kommentárjában, in *De divinis nominibus*, c.4. par.13.

²⁷ Lásd pl. STH II.II.184.a.3. in co.

²⁸ SCG III.130.

²⁹ *De perfectione*, c.11., *STOO*, t.41, B78.

³⁰ Uo.

Ennek a szeretetnek, a szeretett-be való teljes alakulásnak a legtökéletesebb kinyilvánítása a vértanúság. Minél értékeesebb ugyanis az, amit Isten kedvéért elhagyunk, annál nagyobb a szeretet, és az ember számára a saját életénél sem drágább, hiszen minden mást a földi életünk miatt keresünk. A vértanúsághoz a legközelebb pedig az engedelmesség tanácsa áll, hiszen az embernek a saját élete után semmi sem annyira szeretetreméltó, semmihez sem ragaszkodik annyira, mint akaratának szabadságához: „Amint az az ember, aki elhagyja a gazdagságot, vagy a hozzá kapcsolódó személyeket, megtagadja azokat, úgy saját akaratának ítéletét elhagyva, amely által saját magának ura, saját magát tagadja meg.”³¹ Saját akaratának szabadságáról pedig teljesen akkor mond le valaki, ha azt másnak veti alá Isten kedvéért, az engedelmesség fogadalmánál. Ennek az engedelmességnek legkiválóbb példáját magában Krisztusban találja meg Szent Tamás: „Amint ő maga emberi akaratát megtagadta azáltal, hogy Isten akaratának vetette alá, úgy mi is saját akaratunkat teljesen alávetjük Istennek, és azoknak az embereknek, akik előljáróink, mint Isten szolgái.”³²

4. AZ ENGEDELMESSÉG KIVÁLÓSÁGA

Könnyű belátnunk mindebből, hogy a legkiválóbb az engedelmesség fogadalmánál: mivel az ember javai közül a lélek javai a legkiválóbbak, így a tisztaság fogadalmánál megelőzi a szegénységét, az engedelmesség fogadalmánál pedig megelőzi mindkettőt. Az engedelmesség fogadalmánál az ember azt adja Istennek áldozatul – saját akaratát –, ami a legértékesebb. Az engedelmesség fogadalmánál magába foglalja a másik kettőt: az ember saját akaratát segítségével használja a külső javakat és a test javát. Így aki saját akaratát adja Istennek, az mindent ad: az engedelmesség a tökéletes áldozat. Az engedelmesség tehát a legjobban bizonyítja a szeretet átalakító erejét. Végül az engedelmesség fogadalmánál terjed ki leginkább a szerzetesi állapothoz közel eső cselekedetekre: a szerzetesi állapot (*status religionis*) célja az ember Istennek szentelése; ezt a célt legerőteljesebben az akarat Istennek szentelése valósítja meg, hiszen az fogja át az egész emberi egzisztenciát.³³

Az engedelmesség kiemelt helye persze nem pusztán antropológiai tény, hanem a Szentírás tanúsága is egybevégezve ezzel. Krisztus maga adott példát az engedelmesség fontosságára, és a Szentírás is ezt emeli ki vele kapcsolatban:

---

³¹ *De perfectione*, c.11., *STOO*, t.41, B79.

³² *De perfectione*, c.11., *STOO*, t.41, B80.

³³ *STH II.II.q.186.a.8.*

„A szerzetesi élet tökéletessége leginkább Krisztus követésében áll, Mt 19,[21] szerint: »Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el, amid van, és add a szegényeknek, és jöjj, kövess engem«. De Krisztusban leginkább az engedelmesség ajánlatik, Fil 2,[8] szerint: »engedelmes lett egészen a halálig«.”³⁴

II. János Pál pápa 1994. december 7-i katekézisében a következőképpen értékelte Szent Tamás tanítását az engedelmesség kiválóságával kapcsolatban:

„Szent Tamás a szerzetesi engedelmisségben Krisztus követésének legtökéletesebb formáját látja, akiről Szent Pál mondja: »engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig« (Fil 2,8). Ezért az engedelmisség az első hely a szerzetesi fogadalom egészen eléggő áldozatában (vö. Szent Tamás: *Summa Theologiae*, II–II, q.186, aa 5, 7, 8).

E szép és erőteljes keresztény hagyomány nyomdokain a zsinat tanítja, hogy »Jézus Krisztus példáját követve [...] a szerzetesek a Szentlélek indítására a hitben alávetik magukat az Istent helyettesítő előjáróknak, akik Krisztusban a testvérek szolgálatára vezetik őket, miként maga Krisztus is az Atya iránti engedelmisségből szolgált a testvéreknek, és odaadta életét váltságul sokakért« (*Perfectae Caritatis*, 14).”³⁵

Engedelmisség, azaz akaratunk szabadságának szabad döntéssel történő Istennek adása, és a szeretet persze a tamási antropológia miatt kapcsolhatók össze, amely egyrészt a szeretet helyét („jót akarni másnak”) az akarathoz kapcsolja. Másrészt a barátság, ami Tamás szerint az isteni szeretet kitüntetett modellje, az akaratok egységében, azaz az engedelmisségben valósul meg. Ez a szemlélet segít engedelmisséget és Istennel való barátságot is harmóniában látni. „Hasonlóképpen a barátság sajátossága, hogy egyetértünk barátunk akaratával. Isten akarata pedig számunkra parancsai által lesz nyilvánvaló. Ezért az istenszeretethez tartozik, hogy az ő parancsait megtartsuk.”³⁶ Éppen ez a szeretet az, ami igazán szabaddá tesz minket:

„A Szentlélek úgy indít minket cselekvésre, hogy azt teszi, hogy mi önként cselekedjünk, amennyiben minket Istent szeretőkkel tesz. Isten fiait

---

³⁴ STH II.II.q.186.a.5. sed contra.

³⁵ 1994. december 7-i katekézis, n.3, in *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XVII/2, Città del Vaticano, 1996, 999.

³⁶ SCG IV.22.

tehát szabadon, szeretetből a Lélek indítja cselekvésre, nem szolgai módon, félelemből.³⁷

„Akik Istent szeretik, megtartják parancsait; mivel a barát mintegy a lélek őre (amicus – animi custos), ahogyan Nagy Szent Gergely mondja, méltán hívják Isten barátjának azt, aki parancsait megtartja. Így, akiket Isten szeret, megtartják parancsait, amennyiben kegyelmét adva nekik, segít őket megtartani. Isten ugyanis, amikor szeret minket, Istent szeretők-ké tesz minket. [...] A parancsok megtartása nem az isteni barátság oka, hanem annak a jele: tudniillik annak, hogy Isten szeret minket, és hogy mi szeretjük őt.”³⁸

Ahol az Isten Lelke, ott a szabadság. Márpedig Isten lelke részesít minket a szeretetben. Így minél nagyobb a szeretet, annál nagyobb a szabadság – érvel Tamás. Ennek következménye, hogy a valódi szabadság nem ellentétes az engedelmességgel, ahogyan a szeretettel sem. Mivel a barátság azt jelenti, hogy ugyanazt akarjuk, amit a barátunk, az Istennek szóló engedelmisség és Isten szeretete belsőleg összefüggnek.

A megváltás aktusában sem lehet szétválasztani szeretetet és engedelmisséget. Krisztus engedelmisségből teljesítette a szeretet parancsait, Atyja parancsának pedig szeretetből engedelmeskedett.³⁹

5. SZENT BONAVENTURA A FOGADALMAK SORRENDJÉRŐL

A ferences teológiai hagyomány a szerzetesi élet teológiáját érintő több kérdésben is markánsan eltért Tamás szemléletétől, így pl. a kolduló szegénység értelmezésében, vagy a tanácsok eszköz-mivoltának megítélésében.⁴⁰ Így joggal lepődhetünk meg azon, hogy Szent Bonaventura, az Angyali Doktor nagy kortársa, a kolduló szegénység harcos védelmezője, bár teljesen már teológiai szemlélettel dolgozik, mégis Szent Tamáshoz nagyon hasonlóan használja a *triplex bonum* fogalmát, és érvel ennek segítségével a fogadalmak sorrendjéről a *Quaes-*

---

³⁷ Uo.

³⁸ *Super Ioannem*, XV, l.3.

³⁹ STH III.47.a.2. ad 3.

⁴⁰ Szent Tamás szisztematikus kritikáját ferences részről lásd a következő műben: WILLIAM DE LA MARE: *Correctorium fratris Thome*, in Palémon Glorieux: *Les premières polémiques thomistes*, vol. I, J. Vrin, Le Saulchoir, 1927, 1–432.

tiones disputatae de perfectione evangelica c., sok szempontból egyedülálló művében, amely a három evangéliumi tanács egyik első kifejtése.⁴¹

„[...] mivel három evangéliumi tanács van, a külső, az alsó és a belső javak szerint, amelyek a bűnök hármasságával állnak szemben, így az evangéliumi tökéletességet rendező fogadalomnak is hármasság kell lennie, tudniillik a szegénység, a megtartóztatás és az engedelmisség, amelyek között az engedelmisség, amint megmutattuk, adja az egész evangéliumi tökéletességnek legmagasabb és legnemesebb beteljesedését.”⁴²

Sőt, Szent Tamáshoz nagyon hasonlóan indokolja az engedelmisség kiváló voltát:

„És igazán abban áll a tökéletesség, amikor valaki a szabadság akaratát adja saját maga helyett, amely felmérhetetlen ajándék, s amelynél nagyobb ember nem tud adni; ha ezt adja valaki, akkor mindent ad. Ha tehát tökéletesnek azt mondjuk, amiből semmi sem hiányzik, illetve ami saját erényét eléri, leginkább ebben következik be a tökéletesség beteljesedése úgy, hogy az evilági javakról való lemondással kezdődik a szegénység által, előre halad testünk tagjainak megfegyvelésével a tisztaság által, és beteljesül a belső és értelmi képességek felajánlásával az akarat megtagadása és az engedelmisség fogadalmát által, amelyről sajátos értelemben mondjuk, hogy az ember saját magát megtagadja, az Úr szava szerint, Lk 9,[23]: Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, és vegye fel keresztjét, és kövessen engem: itt ajánlja az Úr különösen és leginkább az engedelmisség fogadalmát.”⁴³

Tehát Szent Bonaventura szerint is az engedelmisség az, ami a személy ön-felajánlását teljessé teszi, és ez utánozza a leginkább Krisztus önátadását nekünk:

---

⁴¹ Sancti Bonaventurae Opera omnia, V (Quaracchi, 1891), 124–165. Szent Bonaventura részvételéről a koldulórendi vitában lásd DEÁK VIKTÓRIA HEDVIG: Szent Bonaventura a koldulórendek védelmében. Guililemus de Sancto Amore és Bonaventura vitája 1255-ben, in Nemerkenyi Előd (szerk.): *Magistrae discipuli. Tanulmányok Madas Edit tiszteletére*, Argumentum, Budapest, 2009, 67–78.

⁴² *De perfectione evangelica*, q.IV.a.2. concl, Opera omnia, V., 186b.

⁴³ *De perfectione evangelica*, q.IV.a.2. concl, Opera omnia, V., 186a.

„A túlaradó igazságosság tökéletes viszonzása az, ha valaki teljesen adja magát annak, aki saját magát teljesen adja. Mivel tehát az Úr Krisztus nemcsak minket adott saját magunknak, hanem saját magát is adta nekünk, és értünk nemcsak emberré lett, hanem az embereknek is alávetette magát, ezért van az, hogy ahhoz, hogy saját gyengeségünk mértékéhez képest viszonzást adjunk, amennyire tudunk, megfelelő, hogy ne csak Istennek, hanem az embernek is, nemcsak, amit birtoklunk és tagjainkat, hanem azt is, amik vagyunk, azaz akaratunkat, alá vessük.”⁴⁴

A szerzetesi élet, amely teljes Istennek szenteltség, saját szabadságunknak Istennek való átadásával teljeseedik be. Az önátadás igazi helye tehát a szabad akarat. Természetesen Szent Tamás számára a szeretet helye is az akarat, hiszen a szeretet alapvetően jót akarni valakinek. Ezért a szeretet legnagyobb kinyilvánítása a vértanúság után nem a szüzesség, hanem az engedelmisség. Magyarázatában Szent Tamás Krisztus engedelmisségére hivatkozik, melyet vele kapcsolatban kifejezetten említ a Szentírás, és amely a megváltás alapja: Krisztus engedelmisségével váltott meg minket, nem a cölibátusával.

6. A TANÁCSOK SORRENDJE A *LUMEN GENTIUMBAN*

A tanácsok sorrendje iménti megalapozásának fényében meglepő, hogy a *Lumen Gentium* zsinati konstitúció az imént bemutatottól eltérő sorrendet alkalmazott. Amint a 43-as pont fogalmaz:

„Az Istennek szentelt tisztaság, szegénység és engedelmisség evangéliumi tanácsai – melyeket az Úr szava és példája alapozott meg, s az apostolok, az egyházatyák, az egyháztanítók és a pásztorok állandóan ajánlják – isteni ajándékok [...]”

Erre a változásra részben azért került sor, mert a *Lumen Gentium* V. és VI. fejezetét, amelyet eredetileg egyetlen egésznek szántak, szétválasztották. Az V., az életszentségre szóló meghívást taglaló fejezet utolsó pontja a 42-es, amely mintegy átvezet a szerzeteseket tárgyaló VI. fejezethez. A 42-es pont a szeretetről mint az életszentség tökéletességéről beszél, és a vértanúságról, mint ami annak legnagyobb bizonyítéka. Rögtön ezt követi a szüzesség evangéliumi tanácsa:

---

⁴⁴ *De perfectione evangelica*, q.IV.a.2. concl, Opera omnia, V., 186a.

„Az Egyház szentségét különleges módon elősegíti több tanács, melyeket az Úr az evangéliumban javasolt tanítványainak. Ezek közül kimagaslik az isteni kegyelemnek az a drága ajándéka, melyet az Atya néme-lyeknek megad (vö. Mt 19,11; 1Kor 7,7), tudniillik hogy szüzességben, illetve cölibátusban élve könnyebben tudják osztatlan szívvel csak Istennek szentelni magukat (vö. 1Kor 7,32–34). Ezt a mennyek országáért vállalt tökéletes önmegtartóztatást az Egyház mindenkor különös tiszteletben tartotta, mint a szeretet jelét és ösztökéjét, s a lelki termékenységnek egy egészen sajátos forrását e világban.”

A 42-es pont ezután említést tesz a másik két evangéliumi tanácsról:

„Mivel a tanítványoknak mindig utánozniuk kell Krisztus szeretetét és alázatosságát, és tanúságot kell tenniük róla, az Anyaszentegyház örül annak, hogy gyermekei között vannak olyan férfiak és nők, akik szorosabban követik és világosabban mutatják be az Üdvözítő önkiüresítését, Isten gyermekeinek szabadságával vállalva a szegénységet és lemondva saját akaratukról.”

A zsinati konstitúció szövege itt még nem pontosítja, hogy a tanácsoknak az „intézményes”, tehát a szerzetesi élet keretein belüli megvalósítására gondol, vagy a tanácsoknak a minden keresztény számára lehetséges éléséről. Mindenesetre a 43-as pont fentebb idézett szavai a tanácsoknak ezt a megváltoztatott sorrendjét hozzák a szerzetesi életről szólva. Paolo Molinari és Peter Gumpel a VI. fejezet keletkezését tárgyaló művükben azt írják, hogy semmilyen hivatalos magyarázat nem született erről a változtatásról, illetve annak okáról. A Hittani Bizottság egyik nyilatkozatta éppen úgy magyarázta ezt a változtatást, hogy ez nem új tanítást óhajt javasolni.⁴⁵ Ettől függetlenül többféle magyarázat-kísérlet keletkezett. Először is az, hogy a szüzességnek ez a kiemelése biblikus okokra vezethető vissza: a szüzes-

⁴⁵ Benno Gut, a Hittani Bizottság nevében 1964. szeptember 3-án úgy nyilatkozott, hogy a szóban forgó szöveg szerkesztésének nem az volt a célja, hogy a Tanítóhivatal korábbi dokumentumainak ellent mondjanak, vagy tanbeli változást hozzanak, sem nem akartak a teológiai iskolák által vitatott kérdésekben állást foglalni, hiszen a zsinatnak nem célja új tanokat kihirdetni. Ezért a szövegből nem lehet semmilyen tanbeli újdonságot levezetni. „Propositum in redigendo textu fuit, ut etiam obiective constet, neque selectam fuisse unam vel aliam scholarum methodologiam, neque, ut obvium est, anterioribus documentis Magisterii Ecclesiae contradicere vel in aliquot doctrinaliter immutare, neque recipere vel profiteri nec recitare ea quae in praesenti sunt liberae disceptationis inter theologos. Monuit enim

ség tanácsát kifejezetten említi maga az Úr és Szent Pál is. Továbbá a megszentelt élet történetében különleges helyet foglal el a szüzesség tanácsa (lásd pl. az *ordo virginum* az ókorban).⁴⁶ Molinari és Gumpel ezen kívül azt feltételezik, hogy ezt a változtatást az a felismerés motiválta, hogy az eredeti sorrend nem koherens.⁴⁷ Így – bár ez a szövegből közvetlenül nem következik – a *Lumen Gentium* nyomán a szüzesség nyert kiemelt státuszt, mint a szeretethez legközelebb álló ajándék.

A *Lumen Gentium*ot követő tanítóhivatali dokumentumok megtartották a tisztaság, szegénység, engedelmesség sorrendet. Így például a *Perfectae Caritatis* 12–14-es pontja megismétli,⁴⁸ VI. Pál pápa *Evangelica Testificatio* kezdetű apostoli buzdításának 7. pontjában pedig a következőket írja:

„Az Istennek szentelt tisztaság, szegénység és engedelmesség evangéliumi tanácsai már életetek törvényeivé váltak. [...] A mennyek országa kedvéért, nagylelkűen, minden kikötés nélkül szenteltétek Krisztusnak a szeretet erőit, a birtoklás vágyát, a saját életetekkel való szabad rendelkezés képességét, az ember legkiválóbb javait.”⁴⁹

---

nuperrime etiam Em.mus Cardinalis Decanus hoc Concilium non intendere novas proponere doctrinas. Consequenter, quamvis differentia, praesentia et momentum status religiosi in Ecclesia clarius appareat ex capite distincto religiosus dedicato, tamen ex votatione Concilii circa hoc, qualemcumque exitum habeat, doctrinaliter nihil novum deduci potest aut debet.” *Acta Synodalia*, vol. III, Pars III, LEV, Città del Vaticano, 1974, 67–68.

⁴⁶ GÉRARD PHILIPS: *La Chiesa e il suo mistero nel Concilio Vaticano II*, vol. I–II, Jaca Book, Milano, 1969: II, 98–100.; JEAN BEYER: Life consecrated by the evangelical counsels, in René Latourelle (ed.): *Vatican II. Assessment and Perspectives. Twenty-five Years after*, vol. II, Paulist Press, New York-Mahwah, 1989, 64–89., 68.

⁴⁷ PAOLO MOLINARI – PETER GUMPEL: *Il capitolo VI „De religiosis” della costituzione dogmatica sulla Chiesa*, Ancora, Milano, 1985, 149.

⁴⁸ A *Perfectae Caritatis* dekrétum zsinati vitája során a kisebbségi vélemény, amely a hagyományos sorrendet akarta megtartani, kifejezetten hivatkozott Tamás tanítására: „Mások meg akarják tartani a sorrendet: szegénység–tisztaság–engedelmesség. Megokolás: ez a sorrend hagyományos, és bizonyos fejlődést mutat, »amely által a szerzetes lemond azokról a javokról, melyeket birtokol.«” *Acta Synodalia sacrosancti concilii oecumenici vaticani II*, vol. IV, Pars III, LEV, Città del Vaticano, 1977, 535.

⁴⁹ Tőzsér Endre (szerk.): *Szentszéki dokumentumok a megszentelt életről, 1964–2002*, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola, Budapest, 2007, 54. Eredeti: „Consilia evangelica castitatis Deo consecratae, paupertatis, oboedientiae iam leges vitae vestrae evaserunt. [...] Propter ipsum Regnum caelorum Christo magnanimitate et sine ulla exceptione devovistis vires amandi, possidendi cupiditatem, liberam facultatem propriam vitam disponendi, quae tam praeclara sunt homini bona.” *AAS* 63 (1971) 501.

Sorolhatnánk a további példákat, a megújított Egyházi Törvénykönyvtől kezdve, amely a fogadalmak tárgyalásában a fenti sorrendet követi (599–601-es kánonok), egészen a *Vita Consecrata* kezdetű apostoli buzdításig, amelynek 32-es pontja a tisztaságról mint a megszentelt élet kapujáról beszél.

II. János Pál pápa a megszentelt életről rendezett szinódust megelőző egyik katekizisében a következőképpen magyarázta meg, miért a tisztaság került az első helyre:

„Hagyományosan úgy beszéltek a »három fogadalomról« – szegénység, tisztaság és engedelmisség –, hogy a szegénységgel kezdték, mint ami a külső javaktól való elszakadás, és amely javak alacsonyabb fokon helyezkednek el, mint a test és a lélek javai (vö. Szent Tamás: *Summa theologiae*, II–II, q.186, a.3). A zsinat viszont kifejezetten a »megszentelt tisztaságot« említi meg a másik két fogadalom előtt (lásd *Lumen Gentium* 43; *Perfectae Caritatis* 12,13,14), mert úgy gondolja, hogy a megszentelt életállapotot meghatározó elkötelezettség. És az az evangéliumi tanács, amely a legnyilvánvalóbb módon mutatja be a kegyelem hatalmát, amely a szeretetet az ember természetes hajlamai fölé emeli.”⁵⁰

7. NÉHÁNY FELMERÜLŐ NEHÉZSÉG

Több nehézség felmerülhet a sorrend változása kapcsán. Először is arra vonatkozóan, hogy a *Lumen Gentium*-beli változtatás – amely szinte véletlenszerűnek tűnik – valójában mennyire szándékolta a teológiai megalapozás módosítását. A Hittani Bizottság fentebb idézett állásfoglalása ezt cáfolni látszik. Újabb tanulmányok viszont arra hívják fel a figyelmet, hogy egyes teológusok a szüzességnek ezt az előtérbe helyezését a szerzetesi élet teológiáját érintő markáns változásként értékelték, és ettől indítatva a szüzesség tanácsát tették meg a szerzetesi életet megalapozó tanácsnak; ez a megközelítés azonban a másik két evangéliumi tanács relativizálásához, továbbá a megszentelt élet mivoltára vonatkozó zavarhoz vezetett.⁵¹ Valóban, több neves teológus, akik a zsinat utáni évtizedekben keresték a

⁵⁰ Katekizis 1994. november 16-án, in *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, XVII/2, 781.

⁵¹ Erre hívja fel a figyelmet ELIZABETH McDONOUGH: „*De Accomodata Renovatione: Between the Idea and the Reality...*” Occasion and Intent and Consequences of Vatican Council II, in Richard Gribble (ed.): *Apostolic Religious Life in America Today: A Response to the Crisis*, CUA Press, Washington, D.C., 2011, 67–90., 81–83.; valamint VIVIAN BOLAND: Following the Obedient One: Vatican II and the renewal of religious life, *The Pastoral Review* 9 (2013) 4–9.

szerzetesi élet teológiai megalapozását, úgy érveltek, hogy a szerzetesi életet megalapozó tanács a megszentelt tisztaságé.⁵² Egyesek megkérdőjelezték a szegénység és engedelmesség evangéliumi tanácsának szentírási megalapozottságát, a szerzetesi élet megalapozásaként az önkéntes cölibátust és a közösséget emelve ki,⁵³ mások magának a tanácsok szerinti életnek az evangéliumi megalapozatlanságát is felvetik, azt állítva, hogy nincs bizonyíték arra, hogy Jézus bizonyos cselekedeteket megkívánt volna keresztények egy speciális csoportjától.⁵⁴ E kísérleteknek egyik problémája, hogy az evangéliumi tanácsokat úgy fogják fel, mint bizonyos plusz-kötelezettségeket azon keresztények számára, akik tökéletesebb életre vágyanak, következésképpen a szerzetesi állapot is szuper-keresztények számára fenntartott státusz. Természetesen, ha a Szentírásban egy olyan életforma megalapozottságát keressük, amelyben egyesek extra kötelezettségeket vállalnak a kötelező minimumon túl plusz éltszentség megszerzése reményében, akkor ennek „megalapozottságát” illetően csalódnunk fogunk.⁵⁵ Másrészt a tisztaság ilyen kiemelése a tanácsok antropológiai alapjának megingásához vezet: egyfajta antropológiai elszegényedésnek is felfoghatjuk, ha az ember totális önátadását többé nem a szabad akarat döntéséhez, hanem a megszentelt tisztasághoz kapcsoljuk. A hagyományos antropológián alapuló sorrend megváltoztatása, és annak szinte kizárólagossá tétele vajon nem annak a modernkori változásnak a hallgatóságos – valószínűleg nem tudatos – alkalmazása, amely a szeretetet szinte kizárólagosan az éroszhoz, vagy az ember érzelmi világához köti?⁵⁶

A zsinat utáni tanítóhivatali dokumentumok a szerzetesi élet lényegét egyre inkább a megszenteltségben látják.⁵⁷ Ha a megszentelt életet, a konszekrátságot

---

⁵² Így például SANDRA SCHNEIDERS: *Selling all. Commitment, Consecrated Celibacy, and Community in Catholic Religious Life*, Paulist Press, New York, 2001, 117–200.

⁵³ THADDÉE MATURA: *Célibat et communauté. Les Fondements évangéliques de la Vie Religieuse*, Cerf, Paris, 1968, illetve ID.: *E lasciato tutto, lo seguirono*. Qiqajon, Bose, 1999. Thaddée Matura tomista kritikáját lásd MICHEL-MARIE LABOURDETTE: La vie religieuse aujourd’hui, *Revue Thomiste* 73 (1973) 257–272.

⁵⁴ JEAN-MARIE ROGER TILLARD: Consigli evangelici, in Guerrino Pelliccia – Giancarlo Rocca (ed.): *Dizionario degli Istituti di perfezione*, vol. II, 1630–1686, Paoline, Roma, 1975, 1675–1679.

⁵⁵ Lásd pl. THADDÉE MATURA: *E lasciato tutto, lo seguirono*, i. m. 55sk., ahol megkérdőjelezi, hogy a Szentírás ismerné a „szerzetesi élet” fogalmát, illetve 84–90, ahol megkérdőjelezi a szegénység és engedelmesség evangéliumi alapjait.

⁵⁶ Ezt veti fel VIVIAN BOLAND: Following the Obedient One: Vatican II and the renewal of religious life, *The Pastoral Review* 9 (2013) 4–9.

⁵⁷ Erről tanúskodik II. János Pál pápa apostoli buzdításának címe is: *Vita Consecrata*. Erről a folyamatról lásd DEÁK HEDVIG: A szerzetesi konszekráció teológiai alapjai, in *Megszenteltség az egyházi mozgalmakban és a megszentelt élet új formáiban*, Vigilia, Budapest, 2010, 88–116.

elsődlegesen a cölebsz életállapothoz kötjük, akkor sokkal nehezebb lesz egyértelműen megokolni, hogy miért is tartozik a megszentelt élet kategóriájába a szerzetes, az egyházi mozgalmak keretein belül cölebszen élő személy pedig miért nem?⁵⁸ A konsekrációt, és a három evangéliumi tanácsra tett fogadalom szükségességét (mint a megszentelt élethez való tartozás érvényes kritériumát) sokkal jobban magyarázná, ha az engedelmesség kerülne központi helyre, mint ami egy három elemből álló sorozat megkoronázása, s amely még a modern szabadság-kultusz szempontjából is érthető, hiszen személyes szabadságunkat érinti: Szent Tamás a vértanúság kiválósága után ezért helyezi az engedelmességet a következő helyre, a *Lumen Gentium*mal ellentétben, amely a szüzességet/cölibátust teszi ide.

Végül, ha a változtatást szándékoltnak értelmezzük, akkor is felmerül kérdés. Ha a szüzesség tanácsának ezt az előnyben részesítését a Szentírás történet-kritikai értelmezésével támasztjuk alá (azt használva érvként, hogy csak a cölibátust említi kifejezetten tanácsként a Szentírás), felmerülhet a kérdés, hogy mennyire „érdemes” a Szentírás értelmezésében a hagyományon és a teológiai antropológián alapuló Szentírás-értelmezést egy bizonyos fokig reduktív interpretációra cserélni? Egy ilyen leegyszerűsített Szentírás-használat és az azon alapuló teológiai érvelés ugyanis („Jézus szó szerint csak a cölibátussal kapcsolatban adott tanácsot, a másik kettőt csak az Egyház adta hozzá”) törést okozhat, hiszen egyszerűen figyelmen kívül hagyja Jézus egész életformájának és tanításának imádságos szemlélését az egyházatyák és szent teológusok részéről, azaz azt a több évszázados teológiai hagyományt, amelyből a három tanácsot egységben látó teológiai értelmezés megszületett.

---

⁵⁸ Ezekről a kérdésekről és problémákról lásd LUÍS NAVARRO: A megszenteltség kánonjogi szempontjai, in *Megszenteltség az egyházi mozgalmakban és a megszentelt élet új formáiban*, i. m. 27–62.